

Dansk Posthistorie 1875-1907

Danske posttakster, reglementer, og sjældenhedsinformationer 01/Jan/1875-30/Sep/1907 for alle typer af indenlandske og udenlandske forsendelser, inklusiv et detaljeret studie af overgangen til UPU og UPU's udvikling gennem de første 32 år.

Førord

Interessen for at samle og analysere hele forsendelser og postale formularer synes at være støt stigende blandt samlere og udstillere af alle typer af eksponater. I Danmark blev denne udvikling for alvor startet af pionerer som Aage Tholl, Mogens Juhl og Hans Ehlern Jessen. Det helt store gennembrud for forsendelsessamleriet blandt danske filatelister kom dog med udgivelsen af Jesper Haff's og Jørgen Godfredsen's bøger "Danske Breve" i 1979. Disse bøger var revolutionerende på det tidspunkt, fordi de udgjorde den første samlede oversigt over de fleste indenlandske posttakster samt de mere almindelige udlandstakster. Før udgivelsen af "Danske Breve" fandtes der næsten ingen informationer om historiske danske posttakster udenfor arkiverne. Bøgerne "Danske Breve" blev desværre kun udgivet på dansk, hvilket stadig begrænser den internationale interesse for at samle danske forsendelser og den internationale anerkendelse af dansk filateli og posthistorie. Mogens Juhl's dejlige lille bog: "Denmark - The inland mail 1871-1902" var et godt bidrag til at fremme dansk filateli, og anvendes stadig af mange udenlandske samlere, men der er mange ting, som ikke var med i denne bog.

Siden udgivelsen af "Danske Breve" er interessen for at samle posthistorie og dermed hele forsendelser og postale formularer som sagt steget eksplosivt. Dette medførte også, at et større antal tidligere ukendte forsendelser, formularer og forsendelsestyper er blevet udbudt på det filatelistiske marked. Blandt disse forsendelser findes blandt andet en del pakkepost til udlandet, brevpost til oversøiske destinationer, og diverse frankerede og ufrankerede postale formularer. Taksterne og reglementerne for sådanne objekter fremgår for eksempel slet ikke af "Danske Breve". Desuden har nyere artikler og videre forskning i originale kilder vist, at der også er en hel del fejl i "Danske Breve", hvilket er beklageligt, men næsten umuligt at undgå, når man skriver et så omfangsrigt og revolutionerende værk.

Af ovennævnte grunde er tiden moden til at skrive et nyt, tosproget og stærkt udvidet værk om danske posttakster og regulativer. "Danske Breve" dækkede hele perioden fra frimærkets udgivelse i Danmark den 01/Apr/1851 til 1979. Hvis målet er at behandle alle posttakster og regulativer for alle typer af indenlandske og internationale forsendelser til alle verdens lande, er det helt umuligt for én enkelt person at dække hele perioden fra 1851 til i dag. Et sådant arbejde må deles op i passende tidsafsnit, der afspejler en rimelig afgrænset periode.

Den håndbog, som du holder i dine hænder, omhandler danske posttakster og regulativer for alle forsendelsestyper sendt til ind- og udland i perioden 01/Jan/1875-30/Sep/1907. Håndbogen er resultatet af 18 års dedikerede studier af *alle* originale kilder udgivet af Det Danske Postvæsen, som jeg har kendskab til eksisterer i Postmuseet i København, i Rigsarkivet og/eller i et af de adskillige gennemgæede private biblioteker. Dertil kommer 29 års studier af de bevarede danske filatelistiske objekter registrerede sendt i perioden 01/Jan/1875-30/Sep/1907. Mit fokuserede arbejde på denne håndbog startede 11/Mar/2000.

Jeg er meget taknemlig overfor de mange fantastiske mennesker, som har hjulpet mig med at samle de illustrerede objekter sammen, at registrere de kendte forsendelser, og som gav mig råd og vejledning, da jeg udviklede mig som filatelist og skrev denne håndbog. Jeg takker specielt: Postmuseet i København, særligt Erik Jensen og Eva Wistoft Andersen, for deres hjælp og

gæstfrihed under mine utallige besøg. Karsten Jensen og Morten Pieper for redigering og kommentarer til de danske versioner af teksterne. Chris King for redigering og kommentarer til alle mine engelske oversættelser. Otto Kjærgaard for opsætning af manuskriptet i InDesign. Karsten Jensen for tilladelse til at anvende sine registreringsinformationer relaterede til danske frimærkefrankerede forsendelser sendt til udlandet. Jonas Hällström for sine visionære råd angående, hvordan denne håndbog skulle publiceres. Iva, Christian og Viktor Mouritsen for deres tålmodighed, når jeg har brugt tusindvis af timer på at researche og skrive denne håndbog. Endelig skal lyde en stor tak til The Global Philatelic Network (Heinrich Köhler, Corinphila, m.v.), Danmarks Filatelist Forbund (DFF) og Københavns Filatelistklub (KPK) for deres store økonomiske støtte til projektet. Niels Kristian Hansen, Lars Peter Svendsen, Ib Krarup Rasmussen, Andre Schneider, og Dieter Michelson har gjort en helt særlig indsats for at dette projekt kunne realiseres. Deres store erfaring med alle aspekter højkvalitative bogudgivelser har været essentielle. Det har været en stor fornøjelse, at arbejde sammen med alle de højt kompetente filatelister og venner nævnt her.

Oldenburg 2019

Hendrik Mouritsen

Indledning

Hovedformålene med denne håndbogs udgivelse

Mit første hovedformål har været at skrive den definitive håndbog om emnet ved at dokumentere så præcist, videnskabeligt og komplet som muligt alle takster og reglementer relaterede til danske indenlandske og internationale forsendelser sendt mellem 01/Jan/1875 og 30/Sep/1907.

Mit andet hovedformål har været at anvende dansk materiale til at vise overgangen til og udviklingen af UPU reglementerne gennem de første 32 år for alle forsendelsestyper, hvilket har stor betydning og relevans for næsten alle lande i verdens posthistorie. Dansk materiale er perfekt egnet til at dokumentere disse essentielle verdensomspændende postale udviklinger og regler, fordi Danmark tilsluttede sig stort set alle UPU traktater fra begyndelsen, og fordi Danmark anvendte frimærker til at frankere alle typer af UPU forsendelser.

Mit tredje hovedformål har været at samle, illustrere og beskrive næsten alle de bedste forsendelser og de sjældneste posthistoriske objekter, der kendes fra den omhandlede periode.

Tidsperiode som dækkes

Denne håndbog beskriver posttakster og reglementer for alle forsendelsestyper i perioden fra indførelsen af Danmarks første titalbaserede møntsystem baseret på kroner og øre den 01/Jan/1875 indtil 01/Oct/1907, hvor betydelige ændringer i UPU reglementerne trådte i kraft. Året 1907 falder også sammen med slutningen af den kommercielle anvendelsesperiode for de tofarvede frimærker og våbentypeudgaverne, hvilket også markerer afslutningen på den klassiske periode i dansk filateli. For at lette forståelsen af overgangen fra ”skilling” (sk.) og ”Rigsdaler” (Rd.) systemet til det nye møntsystem baseret på kroner og øre, har jeg i mange tilfælde også angivet den umiddelbart forudgående takst i skilling, der var gældende før overgangen til kroner og øre den 01/Jan/1875. Ligeledes har jeg angivet slutdatoerne for de takster, der ikke blev ændret 01/Oct/1907.

Håndbogens struktur

Bogen indledes med et afsnit om overgangen fra skilling til øre den 01/Jan/1875 for de for Postvæsenet gældende betalinger. Overgangsperioden med dens komplicerede omregningsregler, som blev ændret efter blot 3 måneder, samt det faktum, at skillingsmærkerne forblev gyldige efter 01/Jan/1875, resulterede i en lang række meget sjældne og interessante posthistoriske objekter.

Efter indledningen er bogen struktureret i to hovedafsnit. I *Bind 1* behandles indenlandske forsendelser. *Bind 2*, *Bind 3* og *Bind 4* behandler internationale forsendelser. Den indenlandske og den udenlandske del er inddelt i kapitler, der hver især behandler én forsendelsesart.

Post til Færøerne og Grønland behandles under de indenlandske forsendelser, idet Færøerne reelt set blot var et dansk postområde på linje med Midtjylland eller Bornholm, mens Grønland postalt set blev behandlet som en del af det Københavnske postområde (med enkelte undtagelser). Forsendelser til/fra Grønland overleveredes normalt til/fra gratis viderebefordring gennem Den Kongelige Grønlandske Handel, der havde kontor beliggende i København. Post til Dansk Vestindien (DVI) indgår derimod i det internationale afsnit, da DVI set fra et postalt synspunkt i det store hele blev betragtet som et separat fremmed land i den omhandlede periode.

Bind 4 afsluttes med et afsnit om de frigørelsesmidler, der blev udgivet af Postvæsenet i den omhandlede periode. Her lægges der specielt vægt på at fastsætte, hvornår hvert enkelt frimærke

eller helsag blev udgivet, hvad de kostede, deres primære frankeringsformål, andre typiske anvendelser, samt reglerne omkring ugyldiggørelsen af de relevante frigørelsesmidler. [Bind 5](#) indeholder referencelisterne, diverse appendikser samt registreringsinformationer, som indikerer sjældenhedsgraden af hver enkelt takst og takstperiode for hver enkelt frimærkefrankeret forsendelsestype sendt i den relevante periode.

Kilder og referencer

Mit referencemateriale til denne håndbog har, udover de bevarede forsendelser og formularer, næsten udelukkende været titusindevis af sider primære kilder. Jeg har haft adgang til disse primære kilder gennem utallige besøg på Postmuseets Bibliotek (en stor tak til Erik Jensen, Eva Wistoft Andersen og deres kolleger på Postmuseet for deres altid velvillige hjælp og gæstfrihed), besøg på Rigsarkivet, samt ved at opbygge en omfattende samling af originale kilder i mit eget bibliotek. Mit private bibliotek inkluderer nu - i original eller som kopi - alle kilder udgivet af Postvæsenet, som eksisterer på Postmuseet i København, i Rigsarkivet, eller i et af de mange private biblioteker, jeg har undersøgt. De gennemgåede kilder inkluderer adskillige mere eller mindre komplette sæt af Officielle Meddelelser (OM; ved at gennemgå mere end 10 forskellige sæt har jeg fundet og taget kopier af næsten alle bilag til næsten alle årgange), et komplet sæt kopier af Cirkulærer fra Generalpostdirektøren 1850-1868 (CG), alle Postlovene, alle udgivne UdenrigsBrevpostTakster (UBT), alle udgivne UdenrigsPakkepostTakster (UPT), et stort antal bilaterale traktater, alle UPU traktaterne og de tilhørende ekspeditionsreglementer, alle de årlige udgaver af Postvæsenets Statistik, Vejledninger for Brevsamlerne og landpostbude, Reglementer for Regnskabsvæsenet, Reglement for den Indenrigske Posttjeneste og mange flere.

Udover de mange primære kilder, har jeg også anvendt et komplet sæt kopier af ”Post- og Rejsehaandbog for Kongeriget Danmark”, senere kaldet ”Post-, Jernbane- og Telegraf-Haandbog for Kongeriget Danmark” eller ”Posthaandbogen”. I denne håndbogs tekst refereres der til disse tre versioner af den samme type samtidige bøger under samlebetegnelsen ”Post- og Rejsehåndbøgerne” (PRH or PH). Selvom disse bøger ikke kan betragtes som primære kilder, men må betegnes som samtidige sekundære kilder, var de skrevet af en samtidig postmester, og deres udgivelse var sanktioneret og støttet af Postvæsenet [se f.eks. OM 27/1870, OM 32/1886, OM 21/1895, OM 2/1896, OM 8/1896]. Som enhver sekundær kilde indeholder Post- og Rejsehåndbøgerne fejl, når oplysningerne sammenlignes med de primære kilder, men fejlene er meget få. Da man må formode, at mange samtidige afsendere (og formodentlig også en hel del postfunktionærer) har anvendt Post- og Rejsehåndbøgerne til at fastsætte taksterne for deres post, har jeg i håndbogens tekst specifikt gjort opmærksom på vigtige uoverensstemmelser mellem de primære kilder og Post- og Rejsehåndbøgerne. Post- og Rejsehåndbøgerne har i speciel grad været vigtige kilder til at fastslå, at jeg ikke har overset takstændringer. Grunden hertil er, at der i OM ofte kun nævnes den nye takst, uden at den foregående takst angives. I disse tilfælde er det umuligt at anvende informationerne i OM til et hurtigt dobbeltcheck af, at ingen takstændring er blevet overset. Her hjælper Post- og Rejsehåndbøgerne, fordi de bringer en status over alle almindeligere anvendte takster fire gange årligt til og med 1897 og to gange årligt fra 1898.

Som en konsekvens af mit formål med at give en så videnskabelig og ”endegyldig” fremstilling som overhovedet muligt, har jeg tilstræbt at angive de præcise primære kilder i form af referencer, der ligger til grund for hver enkelt takst, takstperiode og faktisk udsagn i denne håndbog. Derved kan det dokumenteres, at informationerne i denne håndbog ikke er taget ud af den blå luft. Kildeangivelserne giver også enhver læser muligheden for at besøge Postmuseet i København for at kontrollere rigtigheden af informationerne i denne håndbog. For at lette læseligheden, er kildehenvisningerne samlede i et separat bind ([Bind 5](#)). Derved er det muligt for

den særligt dedikerede bruger at læse teksten med kildelisten liggende åben på den relevante side ved siden af.

I praksis er denne håndbog blevet udarbejdet ved systematisk at nærlæse alle originale trykte skrivelser udgivet af Danmarks Postvæsen (titusindvis af sider) inklusive alle danske oversættelser af UPU-relevante traktater og reglementer, der mig bekendt er bevarede, igennem fra ende til anden i kronologisk rækkefølge. Under læsningen af kilderne, skrev jeg enhver regel, ændring, ny takst osv. ind i det relevante kapitel. Da jeg var færdig med at læse alle bevarede originale kilder udgivet 1869-1907 igennem, var alle fakta noterede med kildehenvisninger i logiske kapitler. Baseret på disse notater, blev uklarerheder gentjekket og løst, og derefter blev alle de faktuelle informationer formet til en logisk struktureret og forhåbentlig læsbar tekst. Det har dog ikke været målet at skrive en roman, men at præsentere de faktuelle informationer så struktureret som muligt. Det har også været et mål at begrænse udokumenterede spekulationer til et absolut minimum. Det er vigtigt at nævne her, at danske posthistorikere har en kæmpe fordel i forhold til posthistorikere i mange andre lande ved, at næsten alle originale trykte skrivelser udgivet af Postvæsenet i perioden 1875-1907 stadig eksisterer i Postmuseet, i Rigsarkivet og/eller i private biblioteker. I [Appendix 0](#) har jeg angivet de meget få originale kilder, som jeg har set henvisninger til i andre kilder, men som jeg ikke har kunnet finde hverken i Postmuseet, i Rigsarkivet, eller i private biblioteker. På baggrund af mine studier, er jeg sikker på, at de originale kilder, jeg har læst, udgør mere end 99% af de originale trykte skrivelser, som Det Danske Postvæsenet har udgivet eller oversat i perioden 1875-1907 (samt mange tidligere og senere kilder).

Mange sekundære og tertiære kilder, såsom den filatelistiske litteratur, er desværre i mange tilfælde fuld af "løse rygter", teorier og udokumenterede påstande uden nogen form for referencer, der indikerer, hvad forfatterne bygger deres teorier og konklusioner på. Jeg har derfor betragtet alle ikke-samtidige kilder som irrelevante, med mindre den ikke-primære kilde har refereret til en original samtidig kilde. Dette lyder måske hårdt, men man kan kun være sikker på oplysningernes korrekthed, hvis der kan findes en original kilde, der dokumenterer påstandene i den sekundære eller tertiære kilde. Derfor refereres der næsten kun til samtidige kilder i denne håndbog. I nogle ganske få tilfælde, er jeg stødt på fænomener, som jeg ikke har kunnet finde henvisninger til i de originale kilder, men som er beskrevet i den filatelistiske litteratur, og som synes at være korrekte, når man betragter de bevarede forsendelser. I disse få tilfælde, refererer jeg til den sekundære litteratur, men jeg udtrykker mig klart i konjunktiv, ved at bruge udtryk såsom "jeg formoder, at ...", "det synes, at ..." og "de bevarede forsendelser tyder på, at ...".

Definitioner af skæringsdatoer

Selvom jeg som sagt har haft adgang til alle mig bekendt bevarede originale, primære og samtidige kilder udgivet eller oversat af Det Danske Postvæsen, er der alligevel enkelte forhold, som ikke endegyldigt kan afklares. Et af disse forhold er, hvornår et givet nummer af OM og andre kilder rent faktisk ankom til de enkelte poststeder. Jeg har fundet adskillige eksempler i kildematerialet, der dokumenterer, at en bestemt skrivelse om samme emne blev udsendt fra Postvæsenet til forskellige poststeder på forskellige datoer, og det er desuden helt sikkert, at forskellige poststeder modtog f.eks. OM på forskellige tidspunkter, da postgangen fra Postvæsenets Overbestyrelse til Bornholm, Nordjylland, og Færøerne for eksempel tog meget længere tid end til Posthuset ved Købmagergade i København. Hvorfor er det vigtigt for oplysningerne i denne håndbog? Det er det, fordi et givet posthus ikke kunne omsætte en regelændring, før det havde modtaget og læst den relevante information. Grundet denne usikkerhed, har det været nødvendigt at definere, hvordan jeg angiver skæringsdatoer for nye takster og regulativer. Mit system har været som følger:

1. Generelt har jeg besluttet at angive startdatoen for en ny takst eller regelændring som den dato, der er trykt på det nummer af OM, hvori ændringen meddeltes. Den tidligere takst eller regel angives som sluttet dagen før. Da jeg desværre ikke kan vide, hvornår et givet posthus præcist har modtaget det enkelte nummer af OM, er det meget tænkeligt, at forsendelser, der blev postbehandlet i dagene omkring datoen trykt på det relevante nummer af OM, kan være behandlet enten efter den gamle eller efter den nye takst eller regel.
2. Hvis det i OM meddeltes, at en takst- eller regelændring havde fundet sted i fortiden (typisk nogle dage tidligere) ignoreres dette i denne håndbog, da posthusene formentlig først har kunnet omsætte reglen i praksis fra den dato, hvor de modtog det relevante nummer af OM. I disse tilfælde angiver jeg derfor den dato, der er trykt på det relevante nummer af OM, som den første dag for den nye takst eller regel.
3. Hvis en ændring meddeltes forud i OM; altså hvis det f.eks. den 25 marts meddeltes, at en regel ændredes fra den førstkommende 1. april, så angives 1. april selvfølgelig som skæringsdato uanset, hvornår det relevante nummer af OM er dateret. I disse tilfælde er der ingen tvivl om at alle posthuse har implementeret ændringen på den samme dato.

Diverse andre praktiske definitioner og informationer

I mange taksttabeller og i den løbende tekst både i de originale samtidige kilder og i denne håndbog er der angivet intervaller, f.eks. en takst for 2-5 pund eller 200-400 kr. Disse intervaller skal forstås sådan, at taksten gælder for over 2 pund til og med 5 pund (2,01-5,00 pund) og for 200,01 kr. til 400,00 kr. Ligeledes er det sådan, at hvis en takst angives til at være ”4 øre/pund” eller ”8 øre per 200 kr.”, så betyder det mere præcist 4 øre per pund eller del deraf eller 8 øre per 200 kr. eller del deraf. Altså skulle der i dette tilfælde betales 16 øre for værdiangivelser på 201 kr., 345,78 kr. og 400 kr., da den angivne værdi i alle tilfældene er på mellem 200,01 kr. og 400,00 kr.

Registreringsinformationer og sjældenhedsgrader

I *Bind 5* offentliggøres resultaterne af to database-baserede registreringer af sjældenhedsgraden af danske forsendelser sendt i perioden 1875-1907 i form af et appendix til hvert enkelt kapitel i denne håndbog. Her skal lyde en helt speciel tak til Karsten Jensen for at være en af mine vigtigste filatelistiske mentorer og for sin tilladelse til at gengive en bearbejdet version af hans registreringsinformationer i denne håndbog. Karsten Jensen startede sin registrering af danske frimærkefrankerede forsendelser sendt til og fra udlandet i 1979. Denne registrering var revolutionerende nytænkning i dansk filateli. Pludseligt kunne sjældenhedsgraderne af dansk filatelistisk materiale dokumenteres videnskabeligt i stedet for blot at være påstande. Registreringerne har været en uvurderlig hjælp til udstillere af dansk materiale på den internationale scene. Da Karstens registrering ikke beskæftiger sig med indenlandske forsendelser, startede jeg i år 2000 med at registrere frimærkefrankerede (og visse frimærkeløse) indenlandske forsendelser og dokumenter anvendt 1851-1907 ved hjælp af det samme program (Filemaker Pro) og de samme principper og kriterier som Karsten Jensen under hans vejledning. Såvel Karsten Jensens som mine registreringer indeholder detaljer om mange tusinde forsendelser og dokumenter. Databaserne er baserede på en meget systematisk gennemgang af:

1. Alle danske, de fleste nordiske, og mange internationale auktionskataloger udgivet gennem tiderne.
2. Den danske filatelistiske litteratur helt tilbage fra før år 1900.

3. Mange større private samlinger.
4. Objekter som vi har set som dommere, kunder eller besøgende på udstillinger og hos handlere i ind- og udland.
5. Informationer fra mange handlere og samlere.

Vi har kun registreret objekter, som vi har set et scan eller en afbildning af, eller som vi selv har set i original. Rene skriftlige eller mundtlige beskrivelser er ikke blevet accepterede som sikre beviser på objekternes eksistens, da mange auktionshuse, handlere og samlere med videre ofte beskriver objekter som noget andet end det, de faktisk repræsenterer. Sjældenhedsgraden for de enkelte takster og frankeringskombinationer angives på følgende måde:

UK = Ukendt

PM = Kendes kun i Postmuseets arkiver

1K = 1 forsendelse kendt

2K = 2 forsendelser kendt

3K = 3 forsendelser kendt

R4 = 4-10 forsendelser kendt

R3 = 11-25 forsendelser kendt

R2 = 26-100 forsendelser kendt

R1 = mere end 100 forsendelser kendt

Når frimærkefrankererede forsendelser visende en bestemt takst eller en brugt formular er registreret i mere end 100 eksemplarer, har vi stoppet vores registrering af forsendelser/formularer af denne art, med mindre forsendelsen repræsenterer en særlig sjælden frankatur eller lignende. Hver takst og forsendelsestype listes som vist i følgende eksempler:

Værdibreve / *Insured letters* 8 sk. + 4 sk. per 200 kr. 01/Jan/1875-31/Mar/1875 (takst sammentalt i sk. og derefter omsat til øre / *rate added up in sk. and then converted to øre*) **R4**

29 (25 øre 1875).... angiven værdi / *declared value* 0-200 kr., takst / *rate* 12 sk. = 25 øre 3K

25 + 29 (8 øre 1875 1. tryk pos. A77 IOR / *print 1 position A77 isolated inverted frame*, 25 øre 1875).... angiven værdi / *declared value* 200-400 kr., takst / *rate* 16 sk. = 33 øre 1K

Værdibreve / *Insured letters* 16 øre + 8 øre per 200 kr. 01/04/1875-30/09/1888 **R1**

Specielle frankaturer / *Special usages*:

23 + 30 + 32 (4 øre 1875, 50 øre 1875, 2x5 øre våben 1882) 1K

25 + 36 + 36x (8 øre 1875, 4x20 øre 1884 inklusiv tryk 11 isolerede små hjørmetal position A78 / *inkluding print 11 position A78 with isolated small corner figures*) 1K

Ovenstående registreringsinformationer skal læses på følgende måde:

Den øverste linje i fed tekst angiver den overordnede takst og takstperiode, samt takstens samlede sjældenhedsgrad. De efterfølgende linjer i almindelig tekst lister de forskellige registrerede frankaturkombinationer ved først at angive AFA-katalognumre i stigende orden efterfulgt af de enkelte udgavers navn og afsluttende med sjældenhedsgraden af hver specifikke frankaturkombination.

I det første eksempel er taksten meget sjælden (i alt 4 registrerede forsendelser), og der kendes to frankaturvariationer, hvoraf den ene er registreret i 3 eksemplarer, mens den anden kun er registreret i ét eksemplar. Hver enkelt af disse breve er rariteter.

I det andet eksempel er taksten meget almindelig ($R1 = >100$ registrerede). I sådanne tilfælde lister jeg ikke alle kendte frankaturkombinationer, men blot eksempler på forsendelser frankerede med frigørelsesmidler, der er ualmindelige uanset forsendelsestypen. I det viste eksempel drejer det sig om en anvendelse, der inkluderer to styk 5 øre våbentype 1882 (dem med små hjørnetal), og en frankering, der inkluderer et 20 øre våbentypemærke med små hjørnetal fra et tryk, hvor de øvrige mærker i arket var med store hjørnetal (AFA 36x, et mærke med såkaldte "isolerede små hjørnetal"). Generelt er et indenlandsk værdibrev sendt i takstperioden 01/Apr/1875-30/Sep/1888 ikke sjældent, og mange frankaturkombinationer eksisterer, som ikke listes. Altså kræver det en speciel frankering, stempel, påtegning eller lignende for at gøre en sådan forsendelse sjælden.

Det kan altid diskuteres om ovennævnte opdeling af sjældenhedsgrader er hensigtsmæssig, og der er helt sikkert skævheder i registreringen. Forsendelsestyper, som koster mange penge, og som derfor altid udbydes som enkeltlot, selv på de større auktioner, vil være nemmere at registrere, end mindre dyre forsendelsestyper, der på en frimærkeauktion normalt vil blive inkluderet i et større lot uden nærmere beskrivelse. Den sidste type objekter vil derfor kun blive registreret, hvis Karsten eller jeg har set objekterne til et auktionsgennemsyn og har taget et billede, hvis vi har fået tilsendt i billede fra en anden samler eller handler, hvis objektet er illustreret i en filatelistisk artikel, eller hvis det er blevet vist i et udstillingseksponat.

Selvom de databaser, der ligger til grund for registreringsinformationerne i denne håndbog, er blandt de mest omfangsrige i verden, vil der altid komme nyt materiale frem, og registreringsinformationerne er derfor lidt forældede før tryksværten er tør. Ikke desto mindre giver registreringsinformationerne en særdeles god indikation på, hvad der er sjældent, og hvad der er almindeligt, og det er hovedårsagen til, at jeg har valgt at inkludere dem her. Opdateringer Registreringsinformationerne vil blive gjort tilgængelige med uregelmæssige mellemrum på <http://www.henrikmouritsen.dk>

Håndbogens illustrationer

Illustrationerne er en vigtig del af denne håndbog. De viser konkrete eksempler på den fantastiske variation af takster og forsendelsestyper, som er bevaret fra denne periode i dansk filateli. Alle objekter, der illustreres i denne håndbog, og som er registrerede i private hænder, er fra min private samling. Den er bygget op siden begyndelsen af 1990'erne med det formål at udstille i konkurrenceklassen og siden år 2000 med det primære formål at illustrere denne håndbog.

Resultaterne af Karsten Jensens registrering af danske frimærkefrankerede forsendelser til udlandet 1851-1905 og min egen registrering af danske frimærkefrankerede indenlandske forsendelser 1851-1907 har fungeret som meget vigtige faktuelle rådgivere med hensyn til, hvad der findes, og i hvilken kvalitet, da jeg samlede illustrationerne sammen til mine udstillingseksponater og denne håndbog.

Da mit eget materiale ved sammenligning med registreringsinformationerne stort set komplet dækker alle vigtige takster og takstperioder for alle forsendelsestyper, har det ikke været

nødvendigt at inddrage illustrationer af andres materiale i denne håndbog. Ved at sammenligne med registreringsinformationerne i *Bind 5* kan enhver tjekke, hvor komplet de illustrerede objekter dækker de registrerede takster. Desuden har kvaliteten af objekterne også været et hovedkriterium for, hvorvidt et objekt vises i denne håndbog. Næsten alle de få unikke eller meget sjældne takstkombinationer, der er registrerede, men som ikke illustreres, kendes kun i sekundær kvalitet. I enkelte tilfælde viser jeg dog objekter i sekundær kvalitet. Disse objekter illustrerer uden undtagelse en vigtig takst eller regel, som ikke på nuværende tidspunkt kan illustreres med et objekt i bedre kvalitet, fordi sådanne objekter ikke er registrerede. Endelig stammer enkelte afbildninger fra Postmuseets Arkiver, fordi de viser vigtige aspekter, og fordi jeg aldrig har set tilsvarende objekter i private samlinger. I disse tilfælde angives det specifikt i figurteksterne, at de afbildede objekter tilhører Postmuseet i København.

Rettelser af eventuelle fejl i denne håndbog

På trods af at jeg har gjort mit yderste for, at alle informationer i denne håndbog er korrekte og baserede på skriftlige samtidige kilder, så kan en så omfangsrig håndbog som denne ikke undgå at indeholde fejl. Her er det en fordel, at enhver læser ved hjælp af kildeangivelserne selv kan tage på Postmuseet i København og kontrollere og vurdere den evidens, hvorpå ethvert udsagn og enhver takstperiode er baseret. Hvis en læser skulle finde formodede faktuelle fejl eller mangler i denne håndbog, beder jeg vedkommende om at sende en e-mail til henrik.mouritsen@uni-oldenburg.de sammen med et scan af den samtidige originale kilde, som understøtter læserens påstand. Rettelser af fejl, der er understøttede af entydige skriftlige kilder, og som viser sig at være korrekte, vil blive gjort tilgængelige på Internettet på adressen: <http://www.henrikmouritsen.dk>